

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет української й іноземної філології та журналістики
Кафедра української і слов'янської філології та журналістики

Прикметникова синонімія у творах Ліни Костенко:
семантико-стилістичний аспект

Кваліфікаційна робота (проєкт)
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка 201М групи
Спеціальності 035 Філологія
Освітньо-професійної (наукової)
програми Філологія (Українська мова
та література)
Шараєва Альона Анатоліївна

Керівник – доц. Гайдаєнко І.В.
Рецензент – доц. Матусяк Г.І.

Івано-Франківськ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ СИНОНІМІВ	
У ХУДОЖНЬОМУ ТВОРІ	7
1.1. Поняття «синонім» у лінгвістичній науці	7
1.2. Питання класифікації синонімів у сучасній українській мові..	10
1.3. Синоніми в художньому тексті.....	14
РОЗДІЛ 2. СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ	
СИНОНІМІВ ПРИКМЕТНИКОВОЇ ПРИРОДИ,	
ВИЯВЛЕНИХ У ТВОРАХ ЛІНИ КОСТЕНКО	18
2.1. Темпоральні синоніми-прикметники в досліджених текста...	19
2.2. Синоніми-кольороназви у творах письменниці.....	25
2.3. Синоніми-прикметники позитивної та негативної якості	
у поезіях мисткині.....	31
ВИСНОВКИ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	46
ДОДАТОК А	53

ВСТУП

Найголовніша і найвиразніша ознака індивідуальності народу – це його мова як вияв його ідентичності. У ній відбито характер народу, його історію, звичаї, традиції. Вона є найважливішим засобом спілкування, передачі інформації між носіями, засобом формування та вираження думок і почуттів, а для письменника – знаряддям відображення дійсності.

Одним із найбільш популярних у митців засобів у мистецьких творах є слово, що, розкриває різноманітні глибинні смисли змісту, про що влучно зазначає Л. Бублик «Синонімам властива певна внутрішня організація, принципи якої безпосередньо залежать від характеру семантичних відношень між словами. Центром синонімічного ряду виступає семантично і функціонально провідна лексема-домінанта, після неї, залежно від ступеня семантичної градації, виступають загальномовні синоніми, а після них – вживаються синоніми контекстуальні» [2]. Слова вступають у особливі відношення, що сприяє виникненню синонімів.

Мовно-синонімічні засоби якнайповніше відтворюють концептуально-мовну картину світу письменника, сприяють більш точному, чіткішому зображенню подій, характерів персонажів і, відповідному сприйняттю їх реципієнтами.

Проблемами синонімії займалися й продовжують її досліджувати відомі мовознавці: П. Дудик [10], С. Єрмоленко [11], І. Кочан [23], М. Крупа [25], Л. Мацько [27], В. Олексенко [29], Г. Онуфрієнко [30], М. Пентиліук [31], О. Пономарів [32] та інші вчені, однак і сьогодні точаться дискусії щодо синонімії як одного з основних лексичних понять.

Уміле використання синонімів невіддільна прикмета гарного стилю, риса справжнього майстра. Майстерно дібрані синоніми підсилюють її образність, увиразнюють, конкретизують зміст, акцентують увагу на предметах та їх ознаках явищах, діях, описах

персонажів.

У збагаченні лексичної синоніміки важлива роль належить письменникам. Мовно-образна система художнього твору дає можливість проникнути в зміст світосприймання поета, збагнути його мовно-художні смаки, виявити на цій основі загальні тенденції розвитку лексичної системи української літературної мови.

Особливістю поетичного багатства Ліни Костенко є майстерне послуговування лексичними засобами української мови, зокрема й синонімами.

Цими перлами майстерно користується і Ліна Костенко у своєму поетичному доробку.

Актуальність нашого дослідження полягає в тому, що хоча мовній специфіці поетичного доробку Ліни Костенко присвячено достатньо праць, питання прикметникової синонімії її творів не було предметом глибокого, повного наукового вивчення. Тому провести аналіз функціонування синонімів-прикметників у художніх текстах митця є важливим і необхідним.

Об'єктом дослідження є мова поезій української письменниці, зокрема творів «Скіфська Одисея» (поема-балада), «Дума про братів Неазовських», «Сніг у Флоренції» (драматичні поеми), «Маруся Чурай», «Берестечко» (романи у віршах).

Предмет роботи – семантико-стилістичний аналіз особливостей синонімічних рядів прикметників у творах Ліни Костенко.

Мета кваліфікаційної роботи – здійснити лінгвостилістичний аналіз прикметникових синонімів у поетичних творах Ліни Костенко.

Із визначеної мети дослідження випливають такі **завдання**:

- вивчити питання синонімії в українському мовознавстві й розробити наукові основи дослідження;

- згрупувати прикметникові синоніми, виявлені у творах Ліни Костенко, у синонімічні ряди за семантичними ознаками і визначити

домінанту кожного синонімічного ряду;

- з'ясувати семантико-стилістичні функції прикметникових синонімів у поезіях Л. Костенко;

- укласти словник синонімів, використаних Ліною Костенко у досліджених нами творах.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в роботі вперше було проведено семантико-стилістичний аналіз синонімічних мовних одиниць прикметникової природи, виявлених у творах Ліни Костенко, що сприятиме систематизації семантико-стилістичних особливостей синонімів-прикметників у її творах та розумінню мовної картини світу цієї відомої української письменниці.

Джерелом матеріалу для нас стали твори Ліни Костенко, зокрема «Скіфська Одисея» (поема-балада), «Дума про братів Неазовських», «Сніг у Флоренції» (драматичні поеми), «Маруся Чурай», «Берестечко» (романи у віршах).

Основні методи дослідження. З метою реалізації сформульованих мети і завдань упроваджено загальнонаукові методи (аналіз, синтез, порівняння) та спеціальні, зокрема лінгвістичні методи дослідження (лінгвістичне спостереження для виділення та класифікації досліджуваного матеріалу; семантичний метод для аналізу смислів обраних мовних одиниць; стилістичний аналіз для з'ясування стилістичної специфіки досліджуваних лексем).

Практичне значення роботи. Діапазон використання нашого дослідження досить широкий. Результатами його можуть послуговуватися різні категорії спеціалістів-філологів. Матеріали роботи можуть використовуватися на заняттях з курсу «Сучасної української літературної мови», «Стилістики української мови», «Лінгвістичного аналізу тексту» у вищих закладах освіти; учителі української мови та літератури можуть скористатися нашим дослідженням під час проведення уроків як з української мови, так і літератури.

Апробація роботи – робота пройшла апробацію на Міжнародній науково-практичній конференції «Пріоритетні напрями філологічних, лінгводидактичних і соціально комунікаційних досліджень» (1-2 грудня 2022 року, м. Івано-Франківськ).

Публікації - А. Шараєва «Колірні прикметники у творах Ліни Костенко». *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритетні напрями філологічних, лінгводидактичних і соціально комунікаційних досліджень» (1-2 грудня 2022 року)* [редактори-упорядники С. Климович, В. Олексенко]. Херсон, 2022. 252 с. С. 74-79.

А. Шараєва «Темпоральні синоніми у поезіях Ліни Костенко»
Магістерські студії.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ СИНОНІМІВ У ХУДОЖНЬОМУ ТВОРІ

1.1. Поняття «синонім» у лінгвістичній науці

Синонімія як лінгвістичне явище вказує на багатство й різноплановість та неосягненність української мови.

Найбільш уніфіковану дефініцію синонімів представлено в Енциклопедії української мови: «Синоніми – слова (переважно однієї частини мови) або їхні окремі значення, а також стійкі словосполучення, афікси» словотв. типи, грамат. форми, зокрема синтаксичні конструкції, що при повній чи частковій форм. відмінності мають тотожні або майже тотожні значення(з можливими відмінностями в стиліст. і грамат. характеристиках та в сполучуваності)» [46, с.586].

Автори «Енциклопедії» висловлюють думку, що «Синонімія найповніше та найвиразніше виявляється в лексиці, що пояснюється індивідуальнішим, конкретнішим характером лексичних значень порівняно з іншими типами мовного значення, і, відповідно, їх більшою кількістю та різноманітністю» [46, с.586].

О. Селіванова, авторка праці «Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія» подає співзвучну з попереднім визначенням дефініцію синонімів: «Синоніми (від гр. однойменний) – розбіжні за звучанням і написанням лексеми одного частиномовного статусу або одиниці переважно одного мовного рівня (морфеми, граматичні форми, синтаксичні конструкції, фразеологізми) із близькими чи тотожними значеннями» [35, с.541].

Таку саму думку щодо з'ясування терміна *синонім* висловлює авторка «Короткого тлумачного словника лінгвістичних термінів»

С. Єрмоленко та її співавторки: «Синоніми – слова, що співвідносяться з тим самим поняттям, мають одне загальне значення, але різняться відтінками лексичного значення, стилістичним забарвленням, сполучуваністю з іншими словами. С., як правило, належать до однієї частини мови» [12, с.153]. У цьому трактуванні автори визначень звертають увагу на морфологічне вираження, адже на їх думку ця ознака є істотною при виділенні синонімів в окрему групу, а також важливою ознакою, на їхню думку, є їх стилістичне забарвлення.

Так уважає більшість мовознавців (П. Дудик [10], Л. Мацько [27], О. Пономарів [32]), які вивчають питання синоніміки в українській лінгвістиці, і які звертають увагу при з'ясуванні цього явища на лексичне значення, стилістичні особливості та емоційно-експресивні відтінки синонімів. Окрім того, автори радять урахувувати, як лексичне значення й конотації, так і ситуацію мовлення, і час, коли відбувається спілкування.

Наприклад, П. Деркач у «Короткому словнику синонімів української мови» пише: «Синоніми – це слова мови, різні по звучанню, але однакові або подібні за значенням» [9, с. 9]. Учений бере до уваги дві головні ознаки явища синонімії: звукове вираження та семантику; при цьому він зовсім не звертає увагу на такі важливі ознаки синонімів, як стилістичні особливості та емоційно-експресивні відтінки.

Наведене визначення вказує, що однією зі специфічних ознак синонімів автори видання вважають здатність їх означати одне і те саме поняття, але потенційно відрізнятись (смысловими відтінками, оцінністю). З таким же розумінням подають визначення синонімів як мовного явища і вчені Л. Мацько [27, с.37-38], О. Пономарів [32, с.55-56], І. Кочан [23, с.205-207].

Дослідниці Г. Гримашевич, В. Свінцицька, доходять висновку, що «Однією з основних ознак синонімів є здатність їх позначати те саме поняття і виступати спільними або тотожними за своїм основним значенням. Другою, не менш важливою, ознакою синонімів, яка

забезпечує їм важливу стилістичну роль у мові, є те, що вони обов'язково чимось різняться між собою, мають додаткові значеннєві відтінки, різний змістовий обсяг, відрізняються мірою і якістю емоційного забарвлення, стилістичною приналежністю до певного жанру мови, тобто віднесеністю до загальноповсякденної лексики чи лексики книжної, розмовної, фамільярної тощо; виявляють різну активність у мові, характеризуються неоднаковою сферою поширення та здатністю сполучатися з іншими словами в реченні» [7, с.9].

«Справді, слова синонімічними будуть лише тоді, коли їм властива потенціальна можливість заміни одне одним, але при цьому визначальну роль відіграє конкретний контекст, у якому реалізується змістова і стилістична сутність синонімічних лексичних одиниць, оскільки для точної передачі якоїсь думки існує тільки певний добір слів» – слушно зауважує філологиня О. Степанова [40, с.135].

Ядрове слово у низці синонімів є стрижневим або домінантним, тобто головним. Таке слово об'єднує навколо себе синоніми, і формує синонімічний ряд. Наприклад: до слова *радіти*, що виражає основне поняття «виражати позитивну емоцію задоволення» синонімами є слова: *тішитися, тріумфувати, веселитися, торжествувати* [38].

У синонімічному ряді поєднуються частини однієї мови. Найпоширеніша синоніміка серед прикметників, іменників, дієслів, прислівників.

Проаналізувавши наукові джерела з питань синонімії, доходимо висновку, що синоніми – це слова, які є номінацією одного й того ж поняття, мають спільне первинне, основне лексичне значення, однак різняться семантичними відтінками та стилістичним уживанням. Слова-синоніми за своїм спільним загальним значенням об'єднуються в одну групу, що називається синонімічним рядом або синонімічним гніздом. Кожний синонімічний ряд має домінанту, або стрижнєве слово, яке є стилістично нейтральним.

1.2. Питання класифікації синонімів у сучасній українській мові

Поняття синонімії вимагає чіткої диференціації синонімів та уніфікації її критеріїв, тобто важливо з'ясувати питання розподілу синонімів на певні типи. Відмінність у визначенні різновидів синонімів вченими зумовлена тим, що лінгвісти послуговуються неоднаковими критеріями класифікації синонімів. На це вказують В. Олексенко та О. Рембецька: «Причину розбіжності у поглядах учених слід шукати не тільки у відсутності розробки загальних методологічних основ вивчення мови художньої літератури. Розходження в поглядах цілком правомірні, бо художній твір і його мова є явищем складним і багатовимірним, через що може досліджуватися в багатьох аспектах, які тільки в єдності можуть дати цілісне уявлення про явище. Тому пошуки істини повинні відбуватися не в конфронтації різних поглядів, а в їх синтезі» [29,с.1].

Ураховуючи різні критерії виділення видів синонімів, мовознавці визначають такі групи цих мовних одиниць:

- 1) за характером додаткових значень – лексико-семантичний (О. Пономарів, Л. Мацько, І. Кочан);
- 2) за граматичним вираженням – граматичний (Е. Шендельс);
- 3) за стилістичними функціями – стилістичний (А. Коваль, О. Пономарів, Л. Мацько, І. Кочан).

Семантична класифікація синонімів одночасно ґрунтується на кількох показниках. Це критерії:

- 1) лексичного значення синонімів;
- 2) поняття, що передається словом;
- 3) тотожності та взаємозамінності [6,с.9].

Лексичне значення вчені виділяють як основний диференційний критерій, і відповідно враховують те найголовніше, що є основою сутності синонімів як особливої категорії.

Семантична класифікація синонімів виявилася найбільш популярною серед науковців.

Дослідниця І. Денисенко [8], спираючись на класифікацію, подану у підручнику «Сучасна українська літературна мова» за авторством М. Плющ, С. Бевзенко, Н. Грипас, Г. Козачук синоніми визначає за характером додаткових значень, за якими їх можна розподілити на три групи.

Синоніми часто відрізняються за вживаністю, за сферою поширення й за ступенем активності в мові. З цього погляду виділяються в окремі групи ті з них, які належать до загальноновживаних і входять до активного словника сучасної мови, й ті, що у своєму вжитку обмежені діалектною або професійною сферою, а також ті, що належать у сучасній мові до пасивного словника [42, с. 135].

О. Пономарів розглядає синоніміку в більш широкому розумінні. Окрім лексичних синонімів, учений розрізняє синоніми морфологічні, синтаксичні, словотвірні, фразеологічні, фонетичні [32].

Також лінгвіст, разом з іншими мовознавцями, виділяє так звані контекстуальні синоніми. За ними в мові закріпилися одні лексичні значення, а в певному тексті вони вживаються з іншим лексичним значенням.

Із цього приводу вчений пише: «Контекстуальними синонімами звуться слова, що набувають синонімічних стосунків тільки в певному контексті» [32, с.60].

Оскільки набуте значення й емоційне забарвлення слова в процесі його переносного вживання може з часом закріпитися в мові й стати одним із додаткових значень слова, це слово в такому значенні вступає в більш-менш постійні синонімічні зв'язки з іншими словами.

Майже всі мовознавці (О. Пономарів, Л. Мацько, І. Кочан та інші) виділяють в окрему групу абсолютні синоніми. Такі слова відносять до нейтральної лексики. Наприклад: *процент, відсоток; майдан, площі,*

куліси, лаштунки. Їх ще називають лексичними дублетами.

Абсолютні синоніми, як уважає Г. Онуфрієнко утворюються різними шляхами (переважно) внаслідок:

- а) взаємодії літературної мови та діалектного мовлення;
- б) взаємодії української мови з іншими мовами;
- в) різного фонетичного освоєння іншомовних слів;
- г) творення термінів на власній основі з використанням запозичених елементів;
- г) появи фіксованих варіантів одного й того самого терміна [30, с.163].

Хоча абсолютні синоніми й не різняться своїм лексичним значенням та емоційним забарвленням, однак їх ідентичність порівняно недовготривала, і спільність не завжди охоплює всі особливості функціонування слова в мові. Тому в сучасній українській мові лексичні дублети трапляються дуже рідко. «Виникнення відмінностей не тільки в значеннєвих відтінках та в емоційному забарвленні, а й у сфері функціонування перетворює їх у звичайні синоніми» – підкреслює Г. Онуфрієнко [30, с.164].

Під граматичними синонімами розуміємо морфеми, словоформи, словосполучення, речення, які збігаються в основному своєму значенні, але зберігають відмінності у смислових відтінках і стилістичному забарвленні.

Граматичні синоніми поділяються на:

- а) морфологічні;
- б) синтаксичні.

Класифікують морфологічні синоніми відповідно до того, якою частиною мови є складники синонімічного гнізда. Виділяють дієслівні, іменникові, прикметникові, прислівникові синонімічні ряди. Наприклад: *бистроумний, велемудрий, великовчений, великомудрий, великорозумний* та інші [37] – прикметникове синонімічне гніздо (члени ряду визначені прикметниками).

Синонімічні прикметники відрізняються один від одного тим, що виражають ознаку дещо різною мірою, з додатковими значеннями. Так, у синонімічному ряді *безмежний* має ознаку простору без меж, *безкрайї* – щось, чому немає ні кінця, ні краю, *безмірний* простір, або якесь явище, якому немає міри.

Спираючись на думку М. Плющ, зазначимо, що іменникові синоніми, називають однакові поняття, однак різняться мірою вияву чогось, так як і абстрактні іменники, що позначають означення дію або стан, а також розширенням або звуженням семантики слова [42, с. 134].

Синтаксичні синоніми – це різноструктурні конструкції, що мають спільне граматичне значення, але відрізняються смисловими відтінками, стилістичними особливостями за наявності в конструкціях однакових лексем з номінативною функцією.

Класифікація за стилістичними функціями знайшла теж чимало прибічників (П. Дудик, Л. Мацько, О. Пономарів та інші).

Стилістичний принцип класифікації синонімів ширший. «Тут маємо на увазі, – пише О. Пономарів, – синоніміку не тільки лексичну (*любий, милий*), а й синтаксичну (*радіти з чого, радіти від чого*), морфологічну (*на блакитному небі, на блакитнім небі*), словотвірну (*походив, попоходив*), фразеологічну (*бере, бере вовк, та й вовка візьмуть; і на жалку кропиву мороз буває*). І якщо в синоніміці найяскравіше виявляється багатство мови, то глибоке знання синонімічних можливостей і вправність у користуванні ними є одним із найважливіших показників майстерності письменника, журналіста, взагалі людини, чия творчість якимось чином пов'язана з мовою» [32, с.56].

Окрему групу становлять фразеологічні синоніми. Наприклад: *плескати язиком, розводити теревені, плескати нісенітницю*. Фразеологічні синоніми співвідносні з словами певних частин мови, а саме: з іменниками (*сон рябої кобили – нісенітниця*), прикметниками (*як*

дві краплі води схожий), займенниками (*від а до я – все*), дієсловами (*тримати язик за зубами – мовчати*), прислівниками (*серед білого дня – вдень*) [10, с.168]. Ці синоніми є витвором живої народної мови

Отже, доходимо висновку, що ґрунтовна і детальна класифікація синонімів спирається на семантику слова. На цій підставі вчені виділили ідеографічні, стилістичні, семантико-стилістичні, абсолютні, контекстуальні синоніми. За граматичним принципом відповідно розрізняють морфологічні (іменникові, прикметникові, дієслівні, прислівникові) та синтаксичні синоніми.

У дослідженні ми спиратимемось на класифікацію, яку пропонують учені О. Пономарів, Л. Мацько, П. Дудик й будемо керуватися лексико-семантичним принципом класифікації синонімів, тобто, об'єднуючи прикметникові синонімічні утворення в синонімічні ряди, до уваги братимемо характер конотативних значень слів.

1.3. Синоніми в художньому тексті

У різних функціональних стилях рівень поширення синонімів – неоднаковий. В одних стилях вони більш уживані, в інших їх використання обмежене. Активно послуговується синонімами художній, розмовний, публіцистичний стилі, а науковий та офіційно-діловий цю лексичну категорію використовує мінімально. У художньому стилі семантико-синтаксична функція синонімів виявляється найбільше.

«Синоніми серед інших мовних засобів у художньому творі посідають особливе місце. Синоніміка – це сфера безконечних можливостей мовної творчості. У кожному синонімі представлене і те загальне, що дозволяє йому ставити його поряд з іншими словами, і те окреме, своєрідне, специфічне, що відрізняє його від інших» [29, с.1]. У художньому та в публіцистичному стилях синоніми вживають з у різних стилістичних функціях: для урізноманітнення мови твору чи персонажа,

для уникнення тавтології. Кожен складник синонімічної групи, різниться семантико-стилістичними смислами, яскравіше представляє картину світу письменника й зокрема того явища, про яке автор пише.

Отже, майстри слова дуже активно використовують синоніми в художньому стилі з різною стилістичною метою.

Найбільш поширеною функцією при вживанні синонімів у тексті є функція відтворення емоційно-експресивного мовлення. З цією метою розташовуються в один ряд два або декілька синонімів, які часто виявляються майже тотожними, рівнозначними.

Продуктивно синоніми у художньому тексті синоніми виступають стилістичним засобом смислового зіставлення, протиставлення або уточнення-підсилення.

«Стилістичні синоніми сприяють відтворенню найтонших емоційно-експресивно-оцінних відтінків висловлювання» – зазначає О. Пономарів [32, с.57].

Дослідниця І. Коломієць у «Словнику-довіднику філолога» пропонує звернути увагу на ампліфікацію як стилістичну фігуру, спрямовану «на доповнення, розширення, збагачення думки, підсилення характеристики зображуваного за допомогою накопичення однорідних мовних засобів: синонімів, епітетів, порівнянь, протиставлень, інших однотипних слів і виразів [19, с.10].

Із метою підсилення ефекту негативного чи позитивного почуття описуваного до нейтральної лексеми доєднують синонім емоційно-оцінного забарвлення.

Нагромаджуючи емоційно-забарвлені синоніми у ряду, митець тим самим створює стилістичний ефект, що сприяє акцентуації на певній рисі, вдачі, настрої героя або предмета чи явища, що зображується.

Функція урізноманітнення контексту з метою уникнення повторів є часто вживаною авторами художніх творів, особливо, коли використано два або кілька синонімів в одному уривку.

Указана вище функція може поєднуватися з іншими стилістичними можливостями, властивими однаковим синонімічним формам.

Група синонімів, уведена до тексту письменником, може стилістично мотивуватися функцією уточнення, тобто кожен синонім у ряду

Досить часто письменники звертаються до синонімічних засобів з метою усунення лексичної тавтології, коли з естетичних міркувань вдаються до різних за звучанням, але семантично рівнозначних слів-синонімів, щоб уникнути небажаного повторення в короткому тексті одного й того самого слова [32, с.56].

Таким чином, синоніми у художніх творах виконують низку функцій. Найпоширенішою з них є функція урізноманітнення контексту при вживанні двох або кількох синонімів у одному тексті, зумовлена прагненням уникнути повторів.

Ужитий у тексті ряд синонімів часто виконує функцію уточнення, коли кожен із синонімів виступає, як деталізувальний до попереднього.

Ще однією важливою функцією є підсилювальна функція, коли кожне наступне слово синонімічного ряду виражає більшу міру вияву ознаки або інтенсивності дії.

Отже, синоніміка має важливе значення для оформлення художнього тексту.

Синоніми свідчать про самотність і специфіку мови твору. Уміле використання синонімів дозволяє розкрити те або інше поняття в усій його повноті, показати його з усіх боків.

З цього приводу І. Гайдаєнко пише: «Спонуканий постійною потребою емоційного вираження думки, письменник не задовольняється лише об'єктивно-номінативною функцією слова; він намагається поєднати її з функцією суб'єктивно-оцінною, і тому до денотативного змісту стилістично нейтральної лексеми додається конотативний зміст, чому безперечно сприяє використання синоніміки» [5,с.13].

Синоніміка поетичних творів Ліни Костенко («Маруся Чурай», «Дума про братів Неазовських», «Скіфська Одисея», «Сніг у Флоренції», «Берестечко»), що є предметом нашого дослідження, дає можливість проникнути в творчу лабораторію митця й визначити оригінальність, самобутність його поетичного стилю, особливостей мовного вираження його картини світу.

Таким чином, проаналізувавши праці мовознавців, ми з'ясували, що синоніми є продуктивними мовно-виражальними засобами, вживані письменниками не лише з метою конкретизації, акцентуації уваги на тому чи тому явищі, предметі чи особі та її якостях, створенні образності творів, а й засобом відбиття національної мовної картини світу.

РОЗДІЛ 2

СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СИНОНІМІВ ПРИКМЕТНИКОВОЇ ПРИРОДИ, ВИЯВЛЕНИХ У ТВОРАХ ЛІНИ КОСТЕНКО

Ліна Костенко – одна з найяскравіших представниць митців слова ХХ-початку ХХІ століття. Вона презентує українську національну культуру через свій талант поетичного мовлення. Цим самим активно сприяє розвитку нашої мови та її мовленнєвих засобів.

Аналізуючи мову творів видатної поетеси, спостерігаємо, що її мова відзначається вишуканістю граматичних форм, тропіки і риторичних фігур, емоційно-вольовою напругою, семантичною місткістю, багатством і несподіваністю асоціацій, актуальністю підтексту, відкритістю пафосу, глибиною ідейно-тематичного змісту текстів, що й за декілька десятків років рідко хто сягав її рівня.

Мотив історичної місії поетичного слова є наскрізним у творчості Ліни Костенко, він об'єднує такі епічні твори, як «Скіфська Одисея», «Маруся Чурай», «Берестечко» [36].

«Підключення таких структур пам'яті системи національної мови, поетичного ідіолекту забезпечує, – як уважає учена Олена Семенець, – історичну глибину індивідуального поетичного стилю Ліни Костенко. Синергійна для власне поетичних засобів установлення істини (актуалізація внутрішньої форми слова, семантизації мовних одиниць І категорій), неначе пензлем археолога, обережно знімає порох століть – і самоцінне слово починає сягати первозданним блиском в усьому багатстві своїх змістових відтінків, розкриваючи через віки й тисячоліття історичну правду» [36,с.14].

Семантизація мовних одиниць і категорій, актуалізація внутрішньої форми слова забезпечило поетесі широке поле для діяльності, невичерпну

можливість у керуванні поетичним словом, використання усіх можливих мовних засобів, творячи перлини української і європейської літератури.

Прикладом цього є використання Ліною Костенко такого розповсюдженого мовностилістичного явища, як синонімія у процесі висвітлення різних явищ природи, опису персонажів, зокрема їхньої зовнішності, рис характеру, поведінки, а також суспільства загалом.

Прикметникова синоніміка посідає значне місце у досліджених нами творах «Скіфська Одисея» (поема-балада), «Дума про братів Неазовських», «Сніг у Флоренції» (драматичні поеми), «Маруся Чурай», «Берестечко» (романи у віршах). Хоча постійних синонімів, тобто слів, що є синонімічними в будь-якому контексті чи сприймаються й поза контекстом у складі прикметникових синонімічних рядів не дуже багато. Проте ці ряди поповнюються контекстуальними синонімами – лексемами, що набувають синонімічного значення тільки в певному контексті.

2.1. Темпоральні синоніми-прикметники в досліджених текстах

Нами виявлено, що в досліджених творах для характеристики ознаки за тривалістю існування предмета у часі Ліна Костенко використовує слово *старий*. У творчості Ліни Костенко, як і взагалі в літературній мові, цей прикметник поєднується з різноманітними іменниками та вказує на вік людини, старовинні предмети, явища дійсності. Наприклад:

*І на клатті гобелена
рудий мисливець і трава зелена.
Все занепало, все взялося плямами.
Вже цій фортеці років триста є [20] ;*

*От якось греки їхали під вечір.
Аж гульк – село, чимало щось дворів.*

*І держать небо на кремезних плечах
старі Атланти дужих яворів [21].*

Синонімом до слова *старий* є прикметник *старовинний*, семантика якого подає читачеві за рахунок смислової конотації більш ширші відомості про предмет, який характеризується названим прикметником, тобто що він не просто виготовлений дуже давно, але й являє собою певну історичну, архітектурну, грошову цінність для людства. Прикметник виступає уточнювально-конкретизувальним засобом у тексті, який притягує на себе основну смислову вагу:

*Але якби нам гості які трапились,
тут навіть є щось схоже як для трапез.
Дубовий стіл і старовинна піч [20];*

*Стояв собор старовинний із випаленою душею.
Ми тихо ступили в морок,
що димом ядучим пропах [22].*

Аналізуючи тексти поезій, ми виявили, що письменниця послуговується прикметником *древній*, який безумовно є синонімом до стрижневого слова, оскільки має значення: такий, що існував або з'явився дуже давно. Авторка уводить до тексту лексичний повтор з метою увиразнення змісту та відтворення колориту давності епохи:

*Шар культур і древня топонімія
гіпотетично свідчать, що колись –
раніше, ніж прийшли на Апенніни, –
вони у цих краях тут прижились [21];*

*Бо древній грек, хоч віку й молодого,
а знав, що світ складається із див,
що кожен є собою ненадовго, –
все хтось когось на щось перетворив [21].*

Досить цікавим і дуже вдалим є застосування відчислівникових прикметників для вказівки на час виникнення, термін існування реалій дійсності. Це такі слова, як *кількасотрічний, тисячолітній*:

*А вже дуби стоять **кількасотрічні**.
А вже і скелі - серце завмира.
Це від Карпат відроги кристалічні
тут надійшли напитись до Дніпра [21];*

*Наступний вік уже чекає пуску.
І грек стоїть, зіпершись на весло.
Куди його, як макову пелюстку,
Тисячолітнім вітром занесло? [21].*

Такі слова-синоніми у поетичних текстах мисткині створюють ефект величності зображуваної епохи на тлі природи.

Серед синонімів у синонімічному ряді зі стрижневим словом *старий* є велика кількість слів, які утворилися шляхом приєднання префікса *пра-* до прикметників, що вказують на давнє походження, явища дійсності – *старий, давній, вічний*. А поєднуючись із зазначеним префіксом дещо змінюють семантику і вже означають: той, що утворений дуже давно:

*Хоча, як інші книги погортай,
то перший цар був скіфський Тавгітай.
І, як легенда каже **прастара**, –
він син Дажбога і дочки Дніпра [21];*

*А серед сосен капище **прадавнє**.
Внизу корчі сумні та осока.
І в Борисфен задумливо впадає
якась незнана грекові ріка [21];*

Вже чути з пуці липу переквітлу.

Нічного неба незглибима твердь.

*Я слухаю вночі **правічний** голос вітру.*

Що стогне у дворі. То ходить моя смерть [20].

У стилістичному аспекті письменниця використовує вказані лексеми з метою створення ефекту не розкритої таємниці вікових подій.

Послугуючись способами словотвору, зокрема основоскладанням Ліна Костенко творить необхідні їй слова із семантикою характеристики певних предметів, осіб, явищ дійсності. Таким витворенням є синонім-прикметник до слів *старий*, *древній* лексема *предковічний*, що поєднує у собі значення іменників *предок* і *вічність*, набуваючи певної семантики – той, що виник дуже давно, але існує нині й існуватиме надалі, завжди:

Горять свічки.

І сосни пахнуть ладаном.

*Шумить над шляхом **предковічний** ліс [22].*

Проаналізувавши прикметники на позначення давності за походженням та існуванням, ми пересвідчилися, що вони є синонімами, які можна об'єднати у синонімічний ряд зі стрижневим словом *старий*, а саме: *старий-старовинний-древній-кількасотрічний-тисячолітній-прастарий-прадавній-правічний-предковічний*.

З метою зацентувати увагу на тому, що предмет, особа, явище дійсності існує вже протягом дуже довгого відрізка часу й надалі існуватиме ще стільки ж, скільки й людство, завжди, Ліна Костенко послуговується прикметником *вічний* у значенні «безкінечний, такий, що не перестає існувати, зберігається на багато віків», поєднуючи його в лексичному повторі з однокореневими словами інших частин мови:

Я ж другом був великого да Вінчі,

я ж вчився в знаменитому Саду.

*Я ж народився, щоб творити **вічне**,*

аж поки сам у вічність перейду [21];

*Ця пісня наших вічних колотнеч,
де завжди попіл змішаний з землею,
ще з тих часів, як древньоримський меч
підсік етруську царственну лілею [21].*

Найближчим за значенням до слова-показника аналізованого синонімічного ряду стоїть прикметник *безсмертний* із семантикою «такий, що не підлягає смерті через те, що завжди буде існувати у людській пам'яті шляхом своїх учинків, переконань, здобутої слави й поваги тощо». Оскільки народ – це інстанція вічна, пам'ять його невичерпна і безсмертна, то поетеса досить доречно використовує епітет-прикметник *безсмертний* на означення вічного існування предмета, явища дійсності, особи тощо, з метою створення образності, мотиву урочистості, пафосу:

*Він теж сидів, похилений, на лаві,
додолу руки звисивши бліді,
але ж **безсмертний** у всесвітній славі!
Себе таким я уявляв тоді?! [21];*

*Ні сліду. Прах. Не вічна й піраміда.
Лиш пам'ять, пам'ять мarmуру й трави
безсмертна, як ольвійська Артеміда,
котра біжить уже без голови...[21].*

Спостерігаємо, що авторка знову звертається до лексичного повтору для конкретизації змісту вірша, уточнення значення понять, застосовуючи однакові лексеми у поєднанні з іменниками абсолютно різними за семантикою.

Із метою урізноманітнення вживання мовних одиниць у тексті, неповторності та витонченості висловлювання майстер пера

послугується аналогічним за значенням, але «одягненим» в іншу оболонку прикметником, синонімом до попереднього слова *безсмертний*, – це *неумирущий*:

*Кобзар складав неумирущу думу.
Бурсацький хор співав собі хвалу.
І розхитнувши живоплоти тлуму,
летіло військо в сніжному пилу [20].*

Синонімом у наведеному ряді прикметників є слово *нетлінний*, що має значення «такий, що ніколи не зникає, вічний». Зазначений прикметник Ліна Костенко запозичила із лексики конфесійного стилю, а саме з біблійних текстів для характеристики такого абстрактного поняття, як душа, яка, за Біблією, є безсмертною, а тому вічною, і для позначення цього явища використано прикметник *нетлінний*. Порівняно з іншими членами аналізованого ряду, синонім *нетлінний* у поєднанні з іменником *душа* надає твору емоційного забарвлення, експресивності, що відтворює духовну велич народу:

*Згадають рід до сьомого коліна.
В них Рід, як Бог, у нього сонця лик.
Вони з вогню, у них душа нетлінна,
У них і серп – як місяць молодик [21].*

До аналізованого ряду відносимо також контекстуальний синонім *крилатий*. Ужитий у переносному метафоричному значенні, поєднуючись з іменником *ім'я*, він функціонує з семантикою «такий, що мав би залишитися в пам'яті людей назавжди, стати незабутнім, возвиситися і тим самим увіковічити українську націю»:

*Втонули в часі імена митців,
І те ім'я, що мало бути крилатим.
Колись було сім грецьких мудреців -
З них Анахарс був скіфом, парлатом [21].*

Таким чином, наведені приклади із творів засвідчують частотність

функціонування темпоральних прикметників-синонімів у прямому й переносних значеннях. Авторка використовує як загальнозживані, так і контекстуальні прикметники-синоніми, уводить їх до канви тексту з метою посилення його образності, емоційності й експресивності. Наведені синоніми авторка використовує найчастіше у функції епітетів з метою увиразнення образів.

2.2. Синоніми-кольороназви у творах письменниці

Прикметникова синоніміка в творах Ліни Костенко охоплює майже всі семантичні рівні прикметників. Про це свідчить факт, що прикметники на означення кольорів також мають у поетичних творах синоніми. Наше дослідження торкнулося синонімічних рядів прикметників на позначення кольорів зі стрижневими словами-епітетами *червоний, жовтий*.

Найбільш розгалуженим є синонімічний ряд зі словом-показником *червоний*:

*А на саквах лежить мені обнова -
в **червоні** квіти хусточка тернова.
І ранок був, і дощик моросив.
Вже дуб ту хустку листям притрусив [20];*

*Умієм добре шаблюю махати,
червоні ружі сіять біля хати.
Вмирати вмієм, по степах гасати,
але себе не вмієм написати [20].*

Як ми вже зазначали, під час добору мовних одиниць для означення певної якості предмета, особи чи явища дійсності поетеса вільно й сміливо послуговується архаїчною лексикою. Прикладом цього є використання архаїзму, – *черлений* на позначення червоного кольору:

Як глянеш упростяж – дорога в намисті.

*Ці барви черлені і жовтогарячі,
ці щедрі сади у багряному листі:
А люди бредуть і бредуть, як незрячі [22].*

Як стилістичний засіб такий прикметник разом з іншими мовними засобами створює колорит піднесеності духу епохи. Разом із синонімічним повтором *бредуть і бредуть* формує таку стилістичну фігуру як антитеза, що яскраво змальовує стан людей.

Найближчим синонімом до прикметника *червоний* є лексема *кривавий* за зіставленням кольорів:

*Розбухали убиті. Виповзали вовки з гущавин.
Уточила картеч кривавого соку з беріз.
І якісь перекинчики хлопців моїх наущали,
що Хмельницький, мовляв, покинув вас
на заріз [20].*

У наведеному прикладі прикметник *кривавий* ужитий у переносному значенні, у якості метафори, з метою як найточнішого вираження жорстокості війни й усіх жахливих її наслідків, а також щоб підсилити у читача емоції жаху й осуду війни як суспільного явища, яке точить кров навіть із рослин, убиваючи і їх. На позначення червоного кольору, поетеса послуговується словами-синонімами у наведеному ряді. Це прикметники *криваний* і *кєрвавий*. Вони, хоча й не є літературними словами, однак надають тексту більшої експресії та виразності, колоритності мовлення:

*Гей, та було ж нас триста, та усі шаблїсті,
дві душі зосталось, та й ті непарїсті.
Госа, госа, хлопці, понад берегами!
Тече річка кєрвавая темними лугами [20];*

*Твою свободу охрестили грати.
Бур'ян в полях - ледь видно архалук.*

*То що ж тепер цьому народові – брати
свій **кревний** хліб у переможців з рук?! [20].*

Поетеса, як справжній майстер слова прагне відтворити свій особливий неповторний стиль та мовленнєву манеру, тому і знаходить цікаві означення до зображуваного. Як те, що за подібністю кольору квітки маку до червоного, вона не прямо називає предмет, зокрема сорочку, червоною, а стверджує, що вона *макова*. Хоча й розуміємо під цим, що зазначена частина жіночого вбрання конкретного червоного кольору:

*А на гречині **макова** сорочка,
ще й чорний пояс, срібна оторочка.
Одна дріада, яка сорочку прала,
того гречина на три тижні вкрала [20].*

Аналогічно, у значенні «темно-червоний густого відтінку» колір використала Ліна Костенко прикметник *вишневий* на позначення якості крові як рідини, зіставляючи (імпліцитно) її за подібністю до якісних ознак і кольору вишні як фруктового плоду:

*Захлинаюся кров'ю, липкою **вишневою** кров'ю!
Затуліть мені очі якоюсь живою долонею!
Я що, збожеволів? Коли саме?
І що це за вим'я з чотирма носами? [20].*

Прикметниковим синонімом до стрижневого слова цього ряду у творчості поетеси виступає прикметник *багровий* із його книжним варіантом *багрянний* у значенні: «червоний густого, темного відтінку» [38]:

*А завтра знову настане ранок.
Ой коню, коню зелений, тпру.
Ох дайте, люди, мені утиранок -
багровий сором з лиця утру [20].*

У наведеному прикладі прикметник *багровий* разом з абстрактним

іменником на позначення почуття – *сором*, не характеризує його прямо, тобто не вживається у прямому значенні, а має переносний смисл. Поетеса увела до тексту поезії це словосполучення на позначення того, що обличчя людини зробилося червоним через те, що їй стало дуже соромно за свої чи чийсь учинки (уведено до тексту лексему не просто *червоний*, а *багровий*, що підсилює, гіперболізує її значення).

Для означення дуже темного червоного кольору авторка послуговується синонімом *багряний*, який у першому випадку характеризує захід сонця, що вже майже зайшло за гори і тому здається темно-червоним; а у другому – поетеса змальовує листя, яке почервоніло на деревах і коли обпаде, стане ще темнішим, багряним. Проте ми розуміємо, що цей колір в імпліцитному значенні асоціюється із кольором крові загиблих:

*Багряне сонце. Дужка золотава
Стоїть над чорним каптуром гори.
На п'ять воріт зачинена Полтава.
Ховає очі в хижі явори [22];*

*...Ось уже й літо минає, настане осінь.
Жовтий лев пройде по смарагдових лісах,
загребе трупи в багряне листя.
Собаки виють по країні нашої.
І всі плевели вже посіяні в землю нашу [20].*

В обох фразах виділені нами прикметники-синоніми функціонують у ролі епітетів для увиразнення, конкретизації образів, для створення експресивного сприйняття змісту тексту поезії.

Менш розгалуженим у творах письменниці є прикметниковий синонімічний ряд, у якому слова поєднані за ознакою кольору золота, і словом-показником виступає прикметник *жовтий*:

І раптом, що це? Жовті світлячки?

Потрухлих пнів далекі мерехтинки?

Мигтять, мигтять...

Навколо ж-ні хатинки [22];

Хтось бубонів. Хтось бився у падучій.

До ранку ми й просиділи з дяком.

І волохаті хмари кругойдучі

*Кружили в небі **жовтим** мідяком [22].*

У другому прикладі словосполученням «жовтим мідяком» Ліна Костенко образно змалювала місяць за подібністю його до мідної монети, у переносному, звичайно, значенні, бо мідь, як відомо, має жовтий, ближче до червонуватого, колір.

Кольороназви у презентованих текстах набувають епітетних ознак, уяскравлюючи мову поезії, конкретизуючи висловлювання.

Синонімами до стрижневого слова у досліджуваному уривку виступають прикметники *золотий* і *золотавий* із семантикою: «кольору золота, з блискучим золотим відблиском» [38]. Ці лексеми мисткиня увела до канви тексту для змалювання природного явища – сонця, яке споконвіку люди вважали облагороджено жовтим, кольору золота. Окрім того, авторка за допомогою словосполучення *золотий шолом* створює метафору для колориту урочистості ситуації:

Прийшло їх двіста. Вдарили чолом.

Розбили табір ген по оболоні.

*Вже сховався сонця **золотий** шолом,*

як знов у лузі заіржали коні [20];

Пливе туман.

За старовинних мурів

*ледь прозирає **золотаве** сонце [21].*

Прикметник *жовтогарячий* у значенні «яскраво-жовтий, з

відтінком червоного кольору; дуже насичений» у творах Ліни Костенко функціонує не часто. Митець здебільшого його вживає, описуючи природне осіннє явище падолисту у функції епітетів:

Як глянеш упростяж - дорога в намисті.

Ці барви черлені і жовтогарячі,

ці щедрі сади у багряному листі! –

А люди бредуть і бредуть, як незрячі [22].

У цьому прикладі прикметник *жовтогарячий*, використаний із проміжною семою між лексемами *черлений* і *багряний*, має більше емоційно-оцінне забарвлення, оскільки характеризує колір предмета як дуже яскравий, насичений, а друга його частина «гарячий» указує на високий ступінь вираження ознаки.

Синонімічним прикметником-епітетом аналізованого ряду є слово *рудий*, що має значення: «червоно-жовтий; той, хто має волосся червоно-жовтого кольору» [38]. Поєднуючись з іменником-неістотою, або іменником-назвою тварини, рослини, комахи тощо, цей прикметник характеризує його як такий, що є увесь жовтого або червоно-жовтого кольору і допомагає створити образ-пейзаж, який відтворює почуття героя, його пригнічений настрій, почуття суму:

Вже тиха осінь ходить берегами,

На вербах трусить листячко руде.

То Гриць бадилля тягне за ногами,

Іде, маленький, дигає, іде...[22];

Далекий гомін сповнює в'язницю.

Десь вітер гонить куряву руду.

Це вперше, Грицю, це вперше, Грицю,

Що я тебе в похід не проведу! [22].

Однак, поєднуючись із іменником назвою істоти, точніше – людини, прикметник *рудий* характеризує зовнішність героя, зокрема

вказує на особливий колір його волосся. Проте в народно-розмовному мовленні інколи людину називають за кольором її волосся або для характеристики її з негативного боку, або з метою виділити з-поміж інших. Ліна Костенко використала прикметник *рудий* у поєднанні з іменником-назвою людини з метою її загальної характеристики та прагненням виділити з-поміж інших, де прикметники-синоніми вживаються для конкретизації й увиразнення образів у тексті:

Рудий мисливець сходить з гобелена.

Тінь сажотруса з комина ковзне.

А це вночі приходила Гелена,

Але крізь лід не бачила мене... [20].

Отже, на позначення кольору письменниця вживає різноманітні синонімічні назви з різними відтінками у значенні та стилістичними конотаціями.

2.3. Синоніми-прикметники позитивної та негативної якості у поезіях мисткині

Для вираження позитивної ознаки особи, предмета, явища дійсності Ліна Костенко послуговується синонімічним рядом прикметників, який групується навколо стрижневого слова *гарний* у значенні: «красивий», «такий, що викликає позитивні почуття». Із цією семантикою прикметник *гарний* у поезії митця, як і взагалі в літературній мові, поєднується з різними іменниками і зберігає виразне емоційне забарвлення у позитивному аспекті:

Король залюбувався. Каже: лицар.

Хоч ворог, хоч і хлоп, а таки лицар.

Такому шкода голову стинати, -

яка ж бо гарна й горда голова [21];

*Яке намисто гарне, хоч поддержи,
це ще од баби пам'ять збереглась.
Воно либонь якесь чи не турецьке.
Таке червоне – аж на мене жаль [22];*

*Таке було гарнесеньке хлоп'ятко.
Цікаве. А ласкаве, як телятко.
Хороший хлопчик, трохи шалиган,
усе збивав шоломи шелюгам [22].*

Прикметник *гарнесенький*, поетка вживає зі зменшено пестливою, позитивною конотацією, що надає висловлюванню ніжного, ласкавого звучання порівняно з нейтральним словом *гарний*.

Найближчим до лексеми *гарний* за своєю семантикою та емоційним забарвленням є прикметниковий синонім *красивий*: «приємний, гармонійний, привабливий» [38]. У функції епітета авторка послуговується ним з метою створення чіткого, конкретного образу:

*Зітхає дяк, бурмоче: -Ех-хе-хе!
Холодний світ, бодай йому лихе.
В життя приходиш чистий і **красивий**.
З життя ідеши заморений і сивий [22];*

*Таке обличчя, чи така вже звичка,
а голосочок! – чистий, мов кришталь.
Така була **красива** молодичка,
вуста сміються, а в очах печаль [22].*

Із звуженою семантикою відносно стрижневого слова, поетеса використовує синонім *вродливий*, тобто «той, що має гарну вроду». Цей синонім у творах Ліни Костенко вказує на зовнішній вигляд людини та на позитивне ставлення авторки до персонажів, яких вона описує:

Про скіфів добре згадував Есхіл.

*В Гомера є, що скіфи справедливі.
В цьому краю царів і пастухів
суворі люди, горді і **вродливі** [21];*

*Зате **вродливий**. Там таке субтельне.
Там наче хто в амброзії умив.
Шляхетна гемба. Це не те що в мене -
немов од скелі брилу одломив [20].*

Виразнішою емоційністю порівняно з ядровою лексемою характеризується у творах майстрині (хоча й рідко) синонім *красний*, що належить до народнопоетичної лексики (з відтінком архаїчності):

*Гидь. Гадюшник. Собача тічка.
Збагнітований Божий дар.
Де ж ти, дівонько, **красна** чічко?
Де ж ти, жоно, чистий олтар? [20].*

У творах поетеси виявлено префіксальні форми прикметника *гарний* – лексеми *прегарний*, *прекрасний*, що вже фактично відірвалися від своєї першооснови і вживаються з іншою конотативною семою, синергійною з прикметником *гарний*. Досліджувані синоніми виділяються тим, що вони вказують вищу міру ознаки, чітко змальовують ознаки образу, епітезуючи його:

***Прегарні** прачки на ріці Луарі.
Отож і місяць світить все туди.
Крохмальний чепчик, очі карі,
і руки аж рожеві од води! [21];*

*..Орле мій смугастий в горностаєвих крилах киреї!
Ти ще в'їдеш в Золоту Брану. Вони ще спитають:
хто цей, **прекрасний**, як сонце, і грізний,
як полки під знаменами? [20].*

Щоб відзначити, незвичайну красу людини, як такої, що викликає захоплення і здивування, митець уводить до канви поетичного тексту епітет-прикметник *дивовижний*:

*Як я різьбив ті риси дивовижні!
Було натхнення, схоже на екстаз.
Я вже й пізніше, при дворі, в Парижі,
шукав її у мarmorі не раз [21].*

Синонімом до слова *гарний* письменниця добирає прикметник *розкішний*. У розмовному мовленні лексема *розкішний* функціонує зі значенням «по-особливому гарний за зовнішнім виглядом та якістю». Таке семантичне вираження вказаного прикметника криється в його здатності дати високу оцінку позитивній якості, виступити в стилістичній ролі епітета, який деталізує цю якість, виділяє її як специфічну:

*Бо що ж півночі, що ж ті півночі
Тобі, розкішній, до ласк охочій?
Недоголублю, лиш кров тобі збурю [20].*

До аналізованого ряду входить лексема *пишний*, що вказує на позитивну якість персонажа, її красу, витонченість, вишуканість, привабливість героїні:

*Шляхтянка пишна і лукава,
щоб я достоту скаженів,
тремкою цнотою лякала
то скаже: мій,
то скаже: ні! [20].*

У цій фразі лексема-прикметник *пишна* входить до ряду характеризувальних епітетів, які позитивно та з особливим емоційно-експресивним відлунням дають чіткий, позитивний опис героїні. Це засвідчує той факт, що авторка позитивно ставиться до особи, про яку пише, захоплюється нею.

В аналізованих текстах уживається прикметник *добрий* з двома

різними значеннями: 1) «той, хто виражає якості добра, чуйності», і 2) «гарний, привабливий, принадний». Синонімом цього ряду буде лише друге з названих значень слова *добрий*, до того ж синонімічні властивості до прикметника *гарний* воно виявляє лише в контексті, виконуючи функцію уточнення, конкретизації в обох фразях:

Вона ж дурепа, вона ж овечка.

Нема чого й розбивати глек.

Але якщо вже стрибати в гречку,

*то хай би в гречці хоч **добрий** грек!* [20];

І в тиші смертній вже такій, аж дивній,

коли вона цілує образок,-

на тій високій шиї лебединій

*того намиста **доброго** разок* [22].

Контекстуальним синонімом до стрижневої лексеми є також і прикметник *показний*, семантика якого в наступному прикладі близька до семантики слова *гарний*, але дещо змінена: «такий, яких мало; який виділяється серед інших» [38], тобто лексема-синонім *показний* уведена з метою виділити, дати особливу характеристику герою :

У інший час посватався б ти, дзуськи.

Жених у неї був би привозний.

Тепер твої всі Гальки й всі Маруськи,

*бо хлопець ти нівроку, **показний*** [22].

Як ми вже зазначали, Ліна Костенко вживає у своїх творах народно-розмовні елементи. Показним прикладом цього є прикметник *ловкий*, що має позитивне емоційно-оцінне забарвлення і синонімічний до стрижневого слова цього синонімічного ряду прикметників, ідентичний йому за семантикою. Стилістична функція лексеми полягає в тому, щоб відтворити колорит українського мовлення, виразити національну ідентичність персонажів:

*Ложки, ковганки, різні голянички,
миски косарські з вухами, сільнички.
А вже таку різьбовану і ловку
ніхто, як він, не зробить салатовку [22].*

Проаналізований матеріал свідчить про велику різноманітність представленого синонімічного ряду, до якого письменниця ввела постійні синоніми (*гарний, красивий, вродливий* тощо) і контекстуальні (*добрий, показний, ловкий*).

З метою точної характеристики позитивних якостей характеру людини, зокрема, на означення відваги, рішучості, безстрашності, поетеса послуговується прикметниками, з яких можна утворити синонімічний ряд: *сміливий-небоязкий-хоробрий-безстрашний-гарячий*. У ньому стрижневим словом є прикметник *сміливий*, що акумулює в собі загальну семантику усього ряду й означає «такий, що не знає страху, рішучий». Окрім того, лексема виконує функцію епітета, який виділяє особливі риси характеру персонажа і цим самим дозволяє чітко його уявити читачеві:

*Красива я була, правда?
Схожа на свою матір.
Смільва я була, правда?
Схожа на свого батька [22];*

*Був ще один синочок,
мизинчикок, мазунчик.
А вже таке смільве –
моя, козацька кров [20].*

У творчості Ліни Костенко виявлено групи слів-синонімів, де в синонімічному ряді друге слово є синонімом з префіксом *не-* до основного стрижневого слова. Він у межах синонімічного ряду виконує функцію уточнення, а у тексті використовується з метою виділення, візуалізації описуваної ситуації. Прикладом цього є префіксоване слово-синонім до

прикметника *сміливий* – *небоязкий*:

*Ступнув до Чортика,
той спритно увихнувся,
і знов – для боязливого він є,
небоязкий його не помічає [22].*

Близьким за семантикою й емоційним забарвленням до стрижневого слова аналізованого синонімічного ряду виступає прикметник *хоробрий*. Проте, це слово-синонім має деяку відмінність у значенні, семантичний відтінок і характеризує особу вже не просто як таку, яка нічого не боїться, але є відважною, мужньою та вірить у свою перемогу. Прийом градації письменниці іноді застосовує для підсилення змісту сказаного, виділення особливих рис герою:

*Прощайте і простіть...простіть мої хоробрі...
Хай той кадильний дим односять вам вітри.
Стоять мої війська, стоять по самий обрій,
похилені як чорні прапори...[21];*

*Вмирають люди, діткнені хоробами.
Господь гробами землю поразив.
Поля засіяв воями хоробрими,
А нехоробрих геть переказив [22].*

Синонімом у наведеному ряді є також прикметник, що заявився в українській мові шляхом словотвірних засобів, зокрема префіксації - до іменника *страх* додався префікс *без-*. Це слово *безстрашний*, що вживається поеткою зі значенням «такий, що не має страху ні перед чим» і характеризує особу, якій притаманна ця ознака, як сміливу, яка нікого і нічого не боїться:

*Ми з нею рідні. Ми одного кореня.
Мабуть, один лелека нас приніс.
Батьки у нас **безстрашні** й невтокорені*

і матері посивіли від сліз [22].

Контекстуальним синонімом аналізованого синонімічного ряду є прикметник *гарячий*:

*Що от скажи, яка дана їм сила,
щоб так співати на такі слова!
Вона хоч кари легшої просила?
Чурай був теж **гаряча** голова [22].*

У цих рядках вказане слово акумулює в собі усі значення й відтінки значень синонімів розглянутого ряду і характеризує персонажа не просто як позитивного героя, а як особу, яка є носієм усіх якостей, назви яких групуються навколо слова *сміливий*.

Широко використовує Ліна Костенко у своїх творах епітети, виражені прикметниками-синонімами, які об'єднуються навколо слова *дужий*, тобто «такий, що має велику фізичну силу». Слово-показник має позитивне емоційно-оцінне забарвлення і викликає емоції захоплення від споглядання прояву зазначеної фізичної якості у особи чи предмета:

*От якось греки їхали під вечір.
Аж гульк – село, чимало щось дворів.
І держать небо на кремезних плечах
Старі Атланти **дужих** яворів [21].*

Характерною ознакою мелодійності та різнобарв'я мови поетеси є, як ми вже зазначали, використання мовних одиниць із префіксами *най-*, що вказує на найвищий ступінь вияву певної ознаки, якості. У цьому випадку слово *найдужчий*, який можна вважати окремим і самостійним синонімом до стрижневого слова, що позначає найвищу міру вияву фізичної сили:

*Був **найдужчий**.
Носив при боці шаблю, не стручок.
Тепер сидиш самотній, невладуций
і п'єш, як трахтемирівський дячок [20].*

Велику силу в різних ступенях її вияву Ліна Костенко передає прикметниками-синонімам *могутній – потужний - кремезний, непереможний - ремінний - скажений*. Зокрема слово *могутній*, що має значення «дуже сильний, значний за своєю силою, ступенем величі», використовує майстриня слова з метою змалювати персонажа не просто як особу фізично дуже сильну, а й величну духом і всім своїм єством:

*Змиритись треба. Все у Божій волі.
Чого ропщу, примножую гріхи?
Я був щасливий, дякуючи долі,
могутній був і вільний від нихи [20];*

*Персидський цар, скоривши Вавілон,
Пішов на них – це був **могутній** Дарій.
Повівши військо степом напролом,
За тиждень був готовий на гербарій [21].*

Близьким за своїм значенням до слова *могутній* є прикметник *потужний*, однак він відрізняється від попереднього синоніма тим, що вказує лише на велику фізичну силу особи чи предмета, але не торкається характеристики інших його якостей і властивостей. Поетеса послуговується ним рідко й лише для характеристики предмета як такого, що має надзвичайно велику силу, встояти проти якої, а тим більше здолати, дуже важко, а часом просто неможливо:

*Піски сипучі. Схили крем'янисті.
Дніпро шумить. Земля як нічия.
Гребеш, гребеш, а мов стоїш на місці,
Така стрімка й **потужна** течія [21].*

До аналізованого синонімічного ряду прикметників належить слово *кремезний*, що вживається в загальнонародній мові для характеристики людини з міцною будовою тіла, а звідси – сильної й витривалої:

*От якось греки їхали під вечір.
Аж гульк – село, чимало щось дворів.
І держать небо на **кремезних** плечах
старі Атланти дужих яворів [21].*

Справді, Атланти – дуже сильні, бо тримати на плечах небо – це справа не для пересічної людини, і взагалі не для людини. Тому можемо припуститися думки, що поетеса, послуговуючись прикметником *кремезний*, прагнула показати силу нелюдську, силу надприродну.

Контекстуальним синонімом цього ряду є слово *скажений*, що вжитий поетесою із семантикою «дуже сильний, міцний за своєю якістю». Характеризований прикметником *скажений* іменник *тютюн*, сприймається як високоякісний, оскільки дуже сильний, міцний, що аж дух захоплює, через що герой «похлинувся димом». Означене словосполучення «тютюн скажений» широко використовується в народно-розмовній мові, звідки взятий Ліною Костенко для наближення мови своїх творів до народної:

*Тютюн скажений. Похлинувся димом.
Гадюка обвилась, у серці як жало.
Я теж кохав. Та доленьки і дива
в житті у мене так і не було [20].*

Негативну ознаку предмета, явища дійсності, характеру особи Ліна Костенко визначає, наприклад, прикметником *поганий*:

*Погане літо, не було врожаю.
Та ще ж тяглись на чоботи й кожух.
А я такий, я матір поважаю
Я вперек їй слова не скажу [22];*

*Цькувала не Флоренція, не мати,
а міста самоназвані отці.
О ті страшні, розбецнені, **погані**,*

усіх віків вельможні старигані! [21].

Лише єдиний раз виявлено у мові аналізованих творів поетеси префіксовану форму *препоганий*, особливістю якої є те, що вона передає вищу міру негативної ознаки. Цей прикметник Ліна Костенко запозичила з усної народної творчості, використовуючи рядки української народної пісні «Ой у полі три криниченьки»:

*Ой у полі три криниченьки.
Любив козак три дівчиноньки,
чорнявую та білявую,
ще й рудую **препоганую*** [22].

У функції порівняння уживається слово *гірший*. У досліджуваному ряді синонімів поряд зі словом *препоганий* він має виразніше емоційне забарвлення:

*Ну ті сказали, що Маруся – відьма,
що у Полтаві **гіршої** нема,
що всі це знають, і по ній це видно,
і що вона ж співала і сама* [22].

За бажання чи потреби виразити негативне ставлення до характеризуваної особи, предмета або явища викликає до себе почуття огиди, відрази чи навіть ненависті, поетеса використовує прикметникові синоніми *огидний* і *осоружний* :

*А найстрашніше, що пече, як жога,
перевертає душу від жалю:
невірного, брехливого, чужого,
огидного, - а я ж його люблю!* [22];

*Людській душі цей злочин **осоружний**,
не виправдання навіть і любов.
Дожитися, щоб так погиб хорунжий,
що ніяк похилити хоругов!* [22].

Зближується з цим рядом також прикметник *недобрий*, який передає негативну оцінку, протилежну тій, що виражається словами *хороший, добрий*. У порівнянні зі словом-показником чи всіма іншими синонімами виділеного синонімічного ряду цей прикметник передає негативну характеристику пом'якшено, ніби евфемістично:

*Шрамко прийшов. Приніс **недобрі** вісті.*

Мені тепер не йде із голови,

*як полонених, а не менш як **двісті**,*

учора вранці полем провели [20].

Отже, на позначення негативної ознаки предмета, явища дійсності чи зовнішніх та внутрішніх рис людини вживається синонімічний ряд прикметників, що складається з 8 слів із стрижневим словом *поганий*: *поганий-препоганий-гірший-огидний-осоружний-нікчемний-нищий-недобрий*.

Аналіз досліджуваного матеріалу засвідчує майстерне уміння письменниці послуговуватися лексикою на позначення як позитивної, так і негативної оцінки з метою вираження різноманітних семантичних відтінків у художньому мовленні, уводити прикметники-синоніми до різних контекстів, де вони виконують різноманітні стилістичні функції, формуючи образність текстів.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши поетичні твори Ліни Костенко, ми дійшли таких висновків:

1. У досліджуваній поезії прикметникові синоніми групуються у синонімічні ряди за лексико-семантичним принципом, тобто за характером їх додаткових (конотативних) значень вони поділяються на п'ять семантичних груп. Серед них синонімічні ряди, одиниці яких називають ознаку:

- за тривалістю існування в часі;
- за кольором;
- позитивної якості;
- негативної якості.

Кожний синонімічний ряд має свою домінанту, стрижневе слово, воно є найбільш загальне щодо вживаності й доречно у різних контекстах, навколо нього групуються інші синоніми цього ряду.

2. Усі синонімічні прикметники в обстежених творах групуються у 32 синонімічних гнізда, 8 із них найбільші за кількістю компонентів:

- досить поширеними є синонімічні ряди прикметників, об'єднаних навколо стрижневих слів *гарний, дивний, дужий, злий, поганий, старий, червоний*, вони налічують від 8 до 12 синонімічних одиниць, що активно використала авторка у своїх творах;

3. Синонімічні ряди виявлених прикметників можна умовно поділити на 2 групи: до першої відносимо такі, в яких із нейтральним, або стрижневим словом синонімізуються позитивно чи негативно забарвлені емоційні слова-синоніми. Це ряди зі словами-показниками: *боязливий, вдатний, вільний, вічний, волохатий, жовтий, простий, червоний*; до другої групи відносимо такі синонімічні ряди, де всі синонімічні одиниці одного ряду емоційно забарвлені і протиставляються один одному тільки

мірою й особливостями емоційності. Це ряди зі стрижневими словами: *гарний, гіркий, дужий, злий, невірний, сміливий, страшний, сумний*.

4. Аналізуючи лексико-семантичні властивості синонімів у творах Ліни Костенко, ми переконалися, що їх стилістична емоційність та експресивність підсилюється конкретним змістом поезій. Автор використовує не тільки синонімічні багатства української літературної мови (*вдатний - проворний - спритний*), але й вдало послуговується загальнонародними елементами (*могутній - потужний - кремезний, гарний - красивий - красний*), архаїзмами (*червоний – черлений - кривавий*), лексикою конфесійного стилю (*вічний - безсмертний - нетлінний*).

5. У творах виявлено чимало прикладів, у яких семантика одних синонімів посилюється емоційністю інших, що насичує синонімічну атмосферу поетичного контексту твору. У такому випадку синонімами стають навіть слова, які поза цим контекстом належать до досить віддалених семантичних сфер (*жорстокий-невблаганний, нікчемний-нищий, черлений-багряний*).

6. Синоніми виконують особливу роль у збагаченні й організації поетичної мови автора. Найпоширенішими у вживанні Ліною Костенко є слова, що входять до семантичних рядів із стрижневими словами *вічний, гарний, жовтий, злий, пихатий, поганий, старий*.

7. Найпоширенішою стилістичною функцією прикметникових синонімів у поезіях Ліни Костенко є функція посилення експресії висловлювання, яка часто досягається шляхом розташування синонімів одного ряду по висхідній емоційно-експресивній лінії. Функція посилення експресії іноді поєднується з іншими функціями, зокрема урізноманітненням контексту, що зумовлена прагненням поетеси уникнути повторів, і підсилення або уточнення описуваної реалії.

На жаль обсяг роботи, не дозволив нам подати аналіз усіх синонімічних рядів, виділених у досліджуваних текстах, наприклад, синонімів за кількісним та якісним виміром. Але сподіваємося, що це

стане матеріалом для подальших наших досліджень.

Майстерність Ліни Костенко виявляється не тільки у використанні великої кількості синонімів, а насамперед у влучному доборі з широких синонімічних рядів саме тих слів, що є яскравим висвітленням рельєфного поетичного втілення її картини світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брюховецький В. Ліна Костенко: Нарис творчості. К., 1990. 262 с.
URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0004197
(дата звернення: 10.06. 2023).
2. Бублик Л.Н. Лексико-семантична образність синонімії в романі Г. Тютюнника «ВІР». URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/76115/48-Bublik.pdf?sequence=1> (дата звернення: 09.06. 2023).
3. Волкотруб Г. Й. Практична стилістика української мови: Навчальний посібник. Тернопіль, 2004. 255с.
4. Гайдаєнко І. В. Образно-тропеїчні засоби української мови // *Інформаційно-методичний журнал видавництва ХДУ «Друковане слово»*. Херсон: ХДУ, 2003(2). С.56-59.
5. Гайдаєнко І.В. Функціональні вияви синонімів у поетичних творах Марії Матіос. *Матеріал за 9-а Міжнародна практична конференція, «Динаміката на сьвременната наука»*. 2013. Том 8. Филологічні науки. Політика. Софія. «Бял ГРАД-БГ» ООД. 2013. 96с. С.12- 18. URL:<http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/2460/Гайдаєнко%20І.В.%20Функціональні%20вияви%20синонімів%20у%20поетичних.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
(дата звернення: 09.06. 2023).
6. Горох Г. В. Лексична синоніміка у творах Уласа Самчука (спроба семантико- функціонального аналізу): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філол. наук: 10.02.02 - Українська мова. Український Державний Педагогічний Університет ім. М. П. Драгоманова Київ,1995. 23с.

- URL:<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/20642/100310945.pdf?sequence=1> (дата звернення: 05.06.23).
7. Гримашевич Г., Свінцицька В. Прислівникова синонімія у творчості Валерія Шевчука. URL:<http://eprints.zu.edu.ua/16037/1/гримашевич%20свінцицька.pdf> (дата звернення: 05.06.23).
 8. Денисенко І. І Характеристика явища лексичної синонімії у творі О. Забужко «Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій». URL: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/Nzfn_2013_1_38%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/Nzfn_2013_1_38%20(3).pdf) (дата звернення: 05.06.2023).
 9. Деркач І.М. Короткий словник синонімів української мови. Л.: Просвіта, 1993. 297 с.
 10. Дудик П.С. Стилїстика української мови: Навчальний посібник. К.: Видавничий центр «Академія». 2005. 368с.
URL:<http://www.tpal.com.ua/spase/osnnapr/metrob/doc/distnav/stilistika.pdf> (дата звернення: 05.06.2023).
 11. Єрмоленко С. «Мого народу гілочка тернова» : (Про поетичне слово Ліни Костенко). Культура слова. 2000. Вип. С.55-56.
URL: <http://www.kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine55-56-1.pdf> (дата звернення: 12.06.2023).
 12. Єрмоленко С.Я., Бирик С.П., Тодор О.Г. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. за ред. С. Я. Єрмоленко. К.: Либідь, 2001.223 с. URL: <https://archive.org/details/terminy2001> (дата звернення: 12.06.2023).
 13. Зубець Н.О. Естетичне багатство слова у поетичному мовленні (на прикладі творчості Ліни Костенко)// *Вісник Запорізького державного університету. №1. 2001. С.87-92.*
URL:<https://web.znu.edu.ua/herald/issues/archive/articles/625.pdf> (дата звернення: 12.06.2023).
 14. Історія української літератури ХХ ст.: У 2-х кн. – Кн.2. – 1960-1990-ті роки: Навчальний посібник / за ред. В.Г. Дончика. К.: Либідь, 1998.

- 464с. URL: http://litmisto.org.ua/?page_id=1977 (дата звернення: 10.06.2023).
15. Кириченко Г.С. Нариси загального мовознавства: навч. посіб. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл.: у 2ч./ Г.С.Кириченко, С.В.Кириченко, А.П.Супрун; за ред. А.П.Супрун. К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2008// Ч.І: Мова, її будова та функції в суспільстві. 2008. 168с. URL: <https://vdoc.pub/documents/-3ae8cd38qjkg> (дата звернення: 12.06.2023).
16. Клочек Г. Д. «Художній світ» як категоріальне поняття. Слово і час, 2007. № 9. С. 3-14.
URL : <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/11442> (дата звернення: 12.06.2023).
17. Клочек Г. Ліна Костенко : Навчальний посібник – хрестоматія. Кіровоград: Степова Еллада, 1999. 320 с.
18. Клочек Г. Ліна Костенко: Біографія. Вибрані поезії. «Маруся Чурай». Інтерпретація творів. Кіровоград, 1999. 319 с.
19. Коломієць І. Основні лінгвостилістичні поняття і категорії (словник-довідник філолога) / укладач І. І. Коломієць. Умань ВПЦ «Візаві», 2015. 202 с. С.10.
URL:https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/3335/1/Slovnyk-dovidnyk_zi_stylistyky.pdf (дата звернення: 12.06.2023).
- 20.Костенко Л.В. Берестечко. УкрЛіб бібліотека української літератури: вебсайт. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=13779> (дата звернення: 05.06.2023).
- 21.Костенко Л.В. Вибране. УкрЛіб бібліотека української літератури: вебсайт.
URL: <https://mala.storinka.org/ліна-костенко-збірка-поезій-вибране-1989.html> (дата звернення: 05.06.2023).
- 22.Костенко Л.В. Маруся Чурай : Історичний роман у віршах. УкрЛіб бібліотека української літератури: вебсайт. URL:

- <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=1042> (дата звернення: 06.06.2023).
23. Кочан І.М. Лінгвістичний аналіз тексту: навч. посібник. 2-ге вид., перероб.
і доп. К.: Знання, 2008, 423с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Kochan_Iryna/Linhvistychnyi_analiz_tekstu.pdf? (дата звернення: 12.06.2023).
24. Кравець Л.В. Стилїстика української мови: Практикум. К.: Вища школа, 2004. 199с.
25. Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту. Тернопіль: підручники і посібники, 2005. 416с.
26. Літературознавчий словник-довідник. К.: Академія, 1997. 752 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000833 (дата звернення: 12.06.2023).
27. Мацько Л., Сидоренко О., О. Мацько Стилїстика української мови: Підручник / Л.І.Мацько: за ред. Л.І.Мацько. К.: Вища школа, 2003. 462с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Matsko_Liubov/Stylistyka_ukrainskoi_movy/ (дата звернення: 12.06.2023).
28. Нелїна Т. Хай живуть синоніми ! // *Дивослово*. 2001. №11. С.20-24.
29. Олексенко В., Рембецька О. Функційно-стилїстичні особливості синонімів у творах Уласа Самчука С.1-2.
URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/744/Функційно-стилїстичні%20особлив.%20синоніміки%20Уласа%20Самчука.pdf?sequence=1> (дата звернення: 05.06.2023).
30. Онуфрієнко Г. Науковий стиль української мови: навчальний посібник з алгоритмічними приписами. н 2-ге вид. перероб. та доп. н

- К.: Центр учбової літератури, 2009. н 392 с. С.163-164.
URL: <https://fku.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/uk/PDF/ck-pravo/naykov-ctul-ykr-mova.pdf> (дата звернення: 05.06.2023).
31. Пентилюк М.І. Культура мови і стилістика : пробний підручник для гімназій гуманітарного профілю. К.: Вежа, 1994. 240 с.
32. Пономарів О. Д. Стилiстика сучасної української мови : підруч. для студ. гуманiт. спец. вищих закл. освіти. Тернопiль : Навчальна книга – Богдан, 2000.246 с.
URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Ponomariv_Oleksandr/Stylistyka_suc_hasnoi_ukrainskoi_movy_vyd_2000.pdf? (дата звернення: 12.06.2023).
33. Романенко Л. Минуле - урок для сучасності, проєкція на майбутнє (Роздуми над новим романом Л. Костенко «Берестечко»). *Українська література в загальноосвітній школі*. 2000. № 5. С.44-51.
34. Сафонова А. Особливості поетичного стилю Ліни Костенко. *Дивослово*. 2002. № 3. С.30-41.
35. Селіванова Олена Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. - Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
URL: <https://toaz.info/doc-view-2> (дата звернення: 12.06.2023).
36. Семенець О. Поетична логіка – поразки й перемоги в романі Ліни Костенко «Берестечко». 2002. № 11. С.9-14. URL: <https://md-eksperiment.org/post/20170516-poetichna-logika-porazki-j-peremogi-v-romani-lini-kostenko-berestechko> (дата звернення: 07.06.2023).
37. Словник синонімів Вусика. Slovnyk.me: вебсайт.
URL: https://slovnyk.me/dict/synonyms_vusyk/%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B8 (дата звернення: 05.06.2023).
38. Словник синонімів української мови. Slovnyk.me: вебсайт URL: <https://slovnyk.me/dict/synonyms/радiти> (дата звернення: 12.06.2023).
39. Словник синонімів української мови. У 2 т. – К.: Наукова думка. Т.1. – 1999. 1026 с.; Т.1. 2000. 954 с.
URL: https://www.ulif.org.ua/system/files/slov_synon_0.pdf (дата

звернення: 12.06.2023).

40. Степанова О. І. Синоніміка прикметникових лексем та їх місце в художніх текстах Миколи Хвильового. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. – Острого: Вид-во нац. ун-ту «Острозька академія», 2008. Вип. 10. С. 134–142.
URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/12240891.pdf> (дата звернення: 13.06.2023).
41. Стилїстика української мови: навчально-методичний посїбник.; упорядники: А. С. Попович, Л. М. Марчук ; за ред. А. С. Попович. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2017. 172 с.
URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/601/Попович%20А.%20Стилїстика%20української%20мови.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 12.06.2023).
42. Сучасна українська літературна мова / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас, Г. О. Козачук. К. : Вища школа, 1994. 413 с.
URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0004002 (дата звернення: 12.06.2023).
43. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: підручник / А.К. Мойсієнко, О.В. Бас-Кононенко, В.В. Бондаренко та ін. К : Знання, 2010. 270 с.
URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Moisiienko_Anatolii/Suchasna_ukrainska_literaturna_mova_Leksykolohiia_Fonetyka.pdf (дата звернення: 12.06.2023).
44. Сучасна українська літературна мова: Підручник / А. П. Грищенко та ін.; за ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид., допов. К.: Вища шк., 2002. 439 с.
URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/452902/mod_resource/co

- [tent/1/Сучасна%20укр.%20літ.%20мова.pdf](#) (дата звернення: 05.06.23).
45. Тарнашинська Л. Мнемонічне коло у структурі художньої свідомості: метаморфози пам'яті (літературознавчо-філософський зріз поетики Ліни Костенко. *Слово і час*. 2010. № 3. С. 51-67.
URL: <https://iljournal.com/index.php/journal/article/view/731/527>. (дата звернення: 12.06.2023).
46. Українська мова: Енциклопедія/ Редкол.: Русанівський В.М. (співголова), Тараненко О.О. (співголова), М.П.Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. К.: Вид-во «Укр.енцикл.» ім. М.П. Бажана, 2004. 824с.: іл.
URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000790_2 (дата звернення: 12.06.2023).
47. Щербатюк В. С. Способи використання синонімів у мовотворчості Ліни Костенко. 2013. URL: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/02/Shcherbatyuk-V.-S.-Methods-of-the-use-of-synonyms-in-speech-and-creation-by-Lina-Kostenko.pdf>

ДОДАТОК А
СЛОВНИК ПРИКМЕТНИКОВИХ СИНОНІМІВ,
ВИЯВЛЕНИХ У ТВОРАХ ЛІНИ КОСТЕНКО

1. Боязливий [21] – лякливий [21], несмілий [22], нехоробрий [22]
2. Вдатний [21] – проворний [21], спритний [20], меткий [20], хапкий [20]
3. Великий [22] – немалий [21], здоровий [22], аршинний [22], велетенський [22], здоровецький [21], гігантський [21], всенький [22], [20], кремезний [22]
4. Великий [22], [22], – нестерпний [22], [21], без немірний [22],
5. Великий [22] – знаменитий [21], славетний [21],
6. Вільний [21], [20] – свободний [20], степовий [20]
7. Вічний [21], [21] – безсмертний [21], [21], неумирущий [20], нетлінний [21], крилатий [21]
8. Волохатий [22], [21] – кошлаті [20], пелехаті [22]
9. Гарний [21], [22] – красивий [22], [22], вродливий [21]; [20] красний [20], прегарний [21], прекрасний [20], дивовижний [21], розкішний [20], пишний [20], добрий [20], [22], показний [22], ловкий [22]
10. Гіркий [21], [20] – гіркотний [20], полиновий [20], гіркополинний [22]
11. Дивний [22], [20] – предивний [22], чудний [22], [21], чудернацький [20], причинний [22], [22], безумний [21], божевільний [22], навіжений [22], навісний [22], скажений [20]
12. Дужий [21] – найдужчий [20], могутній [20], [21], потужний [21], кремезний [21], непереможний [21], ремінний [21], скажений [20]
13. Жовтий [22], [22] – золотий [20], золотавий [21], жовтогарячий [22], рудий [22], [22], [20]
14. Злий [22], [20] – зловісний [20], [20], злочинний [22], [22], лихий

- [21], лиховісний [22], лютий [22], жорстокий [21], [22], безжалісний [21], невблаганний [22], [20], нещадимий [22], страшний [22]
15. Колишній [21] – тодішній [21], торішній [21]
 16. Наступний [21] – прийдешній [21], пізніший [21]
 17. Невірний [21], [20] – продажний [20], відступницький [20]
 18. Пихатий [21], [20] – гонористий [21], [20], бундючний [21], [20]
 19. Поганий [22], [21] – препоганий [22], гірший [22], огидний [22], осоружний [22], нікчемний [22], [20], ниций [22], недобрий [20]
 20. Простий [21] – вбогий [21], [20], злиденний [20]
 21. Сміливий [22], [20] – небоязкий [22], хоробрий [22], [21], безстрашний [22], гарячий [22]
 22. Старий [21], [20] – старовинний [22], [20], древній [21], [21], кількасотрічний [21], тисячолітній [21], прастарий [21], прадавній [21], правічний [20], предковічний [22]
 23. Страшний [21], [20] – моторошний [22], [21], химерний [20]
 24. Сумний [20] – смутний [22], [20], печальний [20], скорботний [20], тоскний [22]
 25. Товстий [20] – гладкий [20], трембугаті [20]
 26. Холодний [20], [21] – зимний [22], крижаний [21], іорданський [22]
 27. Худий [20] – вутлий [20], худющий [21], кощавий [20]
 28. Цнотливий [21] – недоторканна [20], чиста [20]
 29. Чарівничий [21] – магічний [21], чаклунський [20], [21], відьомський [20]
 30. Червоний [22], [20] – черлений [22], кривавий [20], кервавий [20], кревний [20], маковий [21], вишневий [20], багровий [20], багрянний [22], [20]
 31. Широкий [20] – розлогий [22], роздольний [21], безмежний [21]
 32. Юний [21] – неповнолітній [21], жовторотий [21]